

Halvhjärtat försök att lösa marginalskatteproblemet

Dessa kommentarer är föranledda av den nu aktuella uppgörelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna om hur vårt framtida skattesystem skall se ut. Motivet för uppgörelsen är att lösa det sk marginalskatteproblemet.

Vissa statistiska uppgifter

Den offentliga sektorns utgifter uppgår för närvarande till ca 65 procent av BNP. Motsvarande siffra för de offentliga inkomsterna i form av skatter m m är ca 61 procent. De personliga inkomstskatterna svarar för ungefär 40 procent av samtliga skatter och socialförsäkringsavgifter. Nära 3/4 av de personliga inkomstskatterna går till kommunerna. Den *statliga inkomstskatten*, som har en nyckelroll i marginalskatteproblemet, beräknas för 1981 bara ge ca 30 miljarder kronor. Detta belopp utgör (med avrundningar)

- 25 procent av de personliga inkomstskatterna
- 10 procent av samtliga skatter och socialförsäkringsavgifter
- 9 procent av alla offentliga inkomster
- 8 procent av alla offentliga utgifter
- 5 procent av bruttonationalprodukten.

Dessa siffror visar att den statliga inkomstskattens betydelse som offentlig inkomst inte är särskilt stor. Momsen

och energiskatterna ger vardera dubbelt så mycket.

Skatteuppgörelsens allmänna innebörd

Uppgårelsen mellan mittenpartierna och socialdemokraterna har fyra centrala element.

A. Ändrad skatteskala

Det centrala elementet är att skatteskalan ändras och får en ny utformning. Jämfört med 1982 års beskattning innebär uppgörelsen en minskning av det totala uttaget av inkomstskatt med drygt 11 miljarder.¹ Nästan 1/3 av hela den statliga inkomstskatten faller alltså bort. Av det totala bortfallet hänför sig ca 6500 Mkr till marginalskattesänkningarna på inkomster överstigande 64000 kr (i 1981 års penningvärde). Resten, drygt 4 miljarder, hänför sig till de kompensationsänkningar som görs av skatteuttaget på den del av inkomsterna som ligger mellan 45000–64000 kr. Syftet med de senare är att åstadkomma en "balanserad reformeffekt".

B. Skatt på underskottsavdrag

Vid beräkningen av den beskattningsbara inkomsten kvittas enligt nuvarande regler underskott som uppkommer i en eller flera förvärvskällor mot överskotten i andra förvärvskällor. I uppgörelsen föreslås, att det skall utgå en särskild

*Docent LARS SÖDERSTRÖM
vid Lunds universitet innehar
Humanistisk-Samhällsvetenskapliga
forskningsrådets forskartjänst i offentlig ekonomi.*

¹ Denna och liknande uppgifter i den fortsatta texten är grundade på prognoser och överslagsmässiga bedomningar. De skall alltså bara ses som ett försök att ange storleksordningen på de belopp som vi har att räkna med.

skatt på de underskott, som sålunda blir bortkvittade. Vid beräkningen av de skattepliktiga underskotten medges dock vissa undantag. Skatten skall utgå progressivt med 5–30 procent, men bara i de fall summan av underskotten och den beskattningsbara inkomsten överstiger 16 basenheter (= 102 400 kr).

För 1981 beräknas de samlade underskotten uppgå till 24 miljarder. Merparten redovisas i förvärvskällan annan fastighet, men underskotten är betydande också i förvärvskällorna rörelse och kapital, varför även dessa inkomstslag blir förhållandevis hårt beskattade genom den nya skatten. Den beräknas inbringa ca 1 400 Mkr.

C. Finansieringen

Efter det att den särskilda skatten på underskottsavdrag lagts till, kvarstår ett totalt skattebortfall på drygt 9 miljarder. I uppgörelsen anvisas inte hur detta underskott skall täckas. De huvudsakliga alternativen i diskussionen har varit att införa en sk proms eller att höja arbetsgivaravgifterna. I det senare fallet är den erforderliga höjningen 6–7 procentenheter.

Till skillnad från vår nuvarande moms, som är en mervärdeskatt av sk konsumtionstyp, är promsen en mervärdeskatt av sk inkomsttyp. Enkelt uttryckt är basen för momsens summan av alla mervärden, dvs BNP, minskad med summan av alla investeringar. Med samma förenklade språkbruk är basen för promsen BNP minskad med summan av alla avskrivningar/reinvesteringar. Promsen avses alltså belasta även nyinvesteringarna. Enligt den utredning som studerat frågan om hur promsen bäst infogas i vårt skattesystem, bör den tas ut som en kombinerad arbetsgivaravgift och kapitalinkomstskatt. Basen för den förra skall i så fall vara underlaget för folkpensionsavgiften uppräknat med faktorn 1,4, dvs den egentliga arbetskraftskostnaden,

medan basen för den senare i så fall skall vara redovisade vinster och räntekostnader minskade med förluster och ränteintäkter. Eftersom de erforderliga uppgifterna om kapitalinkomsterna skall tas från inkomsttagarnas självdeklarationer, får man förmoda att denna del av promsen kommer att uppfattas som en extra inkomstskatt.

I förhandsdiskussionerna till uppgörelsen görs reservationen att det kan komma fram vägande invändningar mot införandet av en proms. Alternativet är i så fall att arbetsgivaravgifterna höjs. Skillnaden mellan dessa alternativ är, utom vad det gäller de administrativa aspekterna, förmodligen inte särskilt stor. Man får räkna med att promsen delar arbetsgivaravgifternas egenskap att i första hand vara en skatt på arbete. Denna del av uppgörelsen innebär alltså att utrymmet för löner och andra arbetsersättningar minskar med ca 9 miljarder.

D. Begränsningar av skatteskalans indexreglering

Det sista väsentliga elementet i uppgörelsen är att de automatiska justeringarna av skatteskalan genom indexuppräkningen av basenheten, som för närvarande är 6 400 kr, skall begränsas till 5,5 procent. Detta öppnar möjligheten för att marginalsattesänkningarna på sikt blir betydelselösa. Låt mig illustrera detta med ett exempel.

Antag, att inflationen är 10 procent. Utifrån dagens penningvärde skulle då basenheten behöva ökas med 640 kr för att beskattningen realt sett skall vara oförändrad. Genom begränsningen av indexregleringen stannar emellertid ökningen vid 352 kr. Detta betyder att det skattetryck som nu vilar på en viss inkomst efter justeringen kommer att vila på en inkomst som bara är 95,9 procent av denna. Innebördens är bland annat att den i uppgörelsen så centrala brytpunkten vid 16 basenheter sjunker från

Tabell 1. Nettoutbytet av de kompenserande skattesänkningarna och höjningen av arbetsgivaravgifterna. Enbart löntagare.

Inkomst	Skatte-sänkning	Inkomstminskning pga arbetsgivaravgiftshöjningen			Marginalskatt	Nettoutbyte då inkomstminskningen är		
		2%	3%	4%		2%	3%	4%
44 800	0	- 896	-1 344	-1 792	32	-609	-914	-1 219
64 000	1 472	-1 280	-1 920	-2 650	45	768	416	64
83 200	1 472	-1 664	-2 496	-3 328	50	640	224	- 192
102 400	1 472	-2 048	-3 072	-4 096	50	448	- 64	- 576
192 000	1 472	-3 840	-5 760	-7 680	75	512	32	- 448

102 400 kr till 98 200 kr. Marginalskatterna över 50 procent och minimivån för att den extra skatten på underskottsavdrag skall utgå sjunker alltså ned mot allt lägre inkomster (i dagens penningvärde) allteftersom inflationen överstiger 5,5 procent. (Efter 3 år med den i exemplet använda utvecklingen har brytpunkten sjunkit till 90 300 kr i 1981 års penningvärde.)

De kompenserande marginalskattesänkningarna

Sänkningen av skatteprocenten på den del av inkomsterna som ligger i intervallet 45 000–64 000 kr har tillkommit för att ge en "balanserad reformeffekt". Syftet kan förmodas ha varit att ge en stor del av LO:s medlemmar en viss kompenserande skattelindring. För detta syfte är den valda metoden både onödigt dyrbar och osmidig. Som nämnts medför kompensationerna, som ju tillfaller även inkomsttagare med större inkomst, ett totalt skattebortfall på drygt 4 miljarder. För att täcka detta erfordras en höjning av arbetsgivaravgifterna med ca 3 procentenheter. Om löntagarna får betala detta genom sänkta löner (i 1981 års penningvärde), blir nettoutbytet av kompensationen i många fall negativ.

Tabell 1 ger några exempel på hur löntagarna berörs av de kompenserande marginalskattesänkningarna och deras finansiering. Även i det mest gynnade

inkomstläget, 64 000 kr, blir nettoutbytet måttligt. Beroende på hur arbetsgivaravgifterna övervältras, kan löntagarna i klassen 192 000 kr bli mera gynnade än flertalet andra löntagare, helt enkelt därför att deras höga marginalskatt, 75 procent, gör dem tämligen okänsliga för lönesänkningar.

Om man verkligen vill ge en speciell favör till inkomsttagare i skiktet 45 000–64 000 kr, bör detta hellre ske genom en särskild skattereduktion på några hundra kronor. Denna skulle tillfalla ungefär 1 miljon inkomsttagare, varför dess statsfinansiella kostnad ej behöver blir större än 500 Mkr. Marginaleffekten av att reduktionen avtrappas blir med hänsyn till dess storlek inte särskilt besvärande. På denna punkt får man väl därför räkna med att förslaget i uppgörelsen ändras. Hur som helst skall jag här i fortsättningen bortse från denna del av uppgörelsen.

Den särskilda skatten på underskottsavdrag

Förslaget om att införa en särskild skatt på underskottsavdrag, låt oss kalla den T-skatt, är det mest problematiska elementet i uppgörelsen. Dels strider en sådan skatt mot de grundläggande principerna för inkomstbeskattningen: att det är vinster och inte förluster som skall beskattas. Dels är det rent tekniskt en föga tillfredsställande lösning på proble-

met att låntagande är alltför gynnat i vårt nuvarande skattesystem.

Anledningen till att låntagande idag ger skattemässiga fördelar är inte att räntekostnader är avdragsgilla, utan att de beräknas på fel sätt. Den del av ränteutgiften på nominella lån som motsvarar inflationen uppvägs av en värdeminskning på vederbörande lån och utgör alltså ingen kostnad för låntagaren. Vid en korrekt bedömning av lånekostnaden måste man ta hänsyn till inflationens storlek och vid beskattningen bara medge avdrag för den del av ränteutgiften som överstiger inflationen. Om den senare är 10 procent och ränteutgiften är, säg, 16 procent skall avdrag alltså bara medges för 6 procent. Detta är idén bakom real beskattning.

Det är svårt att förstå varför man i den aktuella uppgörelsen valt att förorda en T-skatt framför en övergång till real beskattning. Förslagsställarna kunde nu åtminstone ha sagt att resultatet av den snart avslutade utredningen om real beskattning bör granskas innan vi binder oss för lösningen med en T-skatt. Det kan ju inte ha rått något tvivel om att real beskattning är den från principiell synpunkt bästa lösningen. Den ger en symmetrisk behandling av sparande och låntagande, samtidigt som inflationens skadliga inverkan elimineras.

Den mer specifika kritiken mot T-skatten är att den över huvud taget inte löser problemet att låntagande är skattemässigt gynnat. För personer med stora finansiella tillgångar och därmed inkomster i källan kapital blir T-skatten verkninglös och avdragsrätten för räntor alltför värd hela deras marginalsatt, dvs upp till 4/5 av ränteutgiften. För dessa personer blir det alltså ingen skillnad i kostnaden för att bo i lyxvillor eller att äga belånade segelbåtar. T-skatten blir kännbar främst för personer med huvuddelen av inkomsten i form av lön, pension eller livränta. Även för dessa kvar-

står dock det förhållandet att låntagande är skattemässigt gynnat redan vid en måttlig inflation. Om inflationen är, säg, 8 procent måste låneräntorna upp över 16 procent innan lånekostnaden vid en marginalsatt på 50 procent blir positiv. Är marknadsräntorna lägre får svenska folket även i framtiden "betalt för att låna" och får betala för att spara.

Till detta kommer att T-skatten också riktar sig mot underskott som inte direkt sammanhänger med ränteutgifter. Att alla slags underskott beskattas är en särskild nackdel i samband med riskabla projekt. Deras förväntade avkastning sjunker därför att eventuella vinster alltför jämt blir beskattade i full utsträckning, medan eventuella förluster bara kompenseras upp till 50 procent. Detta kan visa sig bli en hämmande faktor för den sk Gnosjö-andan. Om folk skall kunna och våga starta företag är det väsentligt att de under uppbyggnadsskedet kan kvitta uppkommande underskott mot löner och andra inkomster.

T-skattens effekt på villapriserna m m samt återverkningarna härav på sysselsättningen bland byggnadsarbetare, båtbyggare m fl har tillräckligt uppmärksamats i debatten, varför jag inte finner anledning att här gå närmare in på dessa frågor.

Marginalsattsänkningarna

Vi kommer nu till det centrala elementet i den presenterade skatteuppgörelsen, dvs sänkningen av marginalsatterna på inkomster överstigande 64000 kr samt den häremot svarande höjningen av arbetsgivaravgifterna. (Jag tar här för givet att remissbehandlingen av den föreslagna promsen visar dess olämplighet.) Skattebortfallet genom marginalsattsänkningarna är ca 6500 Mkr varför den erforderliga höjningen av arbetsgivaravgifterna kan uppskattas vara åtminstone 4 procentenheter.

Även om den vittnar om ett välgöran-

Tabell 2. Marginalskattegränser. Den inkomstnivå vid vilken en viss marginalskatt uppnås. Avrundade värden i 1981 års priser.

	Marginalskatt				
	40%	50%	60%	70%	80%
Sverige, enligt uppgörelsen ^a	58 000	64 000	122 000	147 000	288 000
Sverige, 1971	59 000	83 000	137 000	250 000	fanns ej
Västtyskland	80 000	130 000	finns ej	finns ej	finns ej
Storbritannien	125 000	180 000	277 000	finns ej	finns ej

^a Om inflationstakten är 5,5 procent.

Källa: Juridiska institutionen vid Stockholms universitet. Material till seminarieövningar höstterminen 1981.

de nytänkande i svensk skattepolitik vill jag inte hålla med om att vi har att göra med "århundradets skattereform". Faktum är att Sverige också efter uppgörelsen kommer att ha både historiskt och internationellt sett mycket höga marginalskatter. Tabell 2 belyser detta förhållande. Där framgår att uppgörelsen inte ens för oss tillbaka till 1971 års marginalskatter samt att marginalskatterna i både Västtyskland och Storbritannien är väsentligt lägre i normala inkomstlägen än vad de planeras bli i Sverige. I Storbritannien och Västtyskland finns marginalskattetak vid 56 respektive 60 procent. Enligt uppgörelsen kommer Sverige alltså att ha marginalskatter på upp till 80 procent. För tio år sedan hade vi ett tak vid 76 procent.

Det är naturligtvis inte av statsfinansiella hänsyn som vi i Sverige har förhållandevis höga marginalskatter. Vad skattebortfallet beträffar är sänkningar av de högsta marginalskatterna billiga. Det extra skattebortfall som blivit följden om parterna i uppgörelsen satt ett tak för marginalskatterna vid 70 procent är bara ett par hundra Mkr. Det extra skattebortfallet för ett tak vid 60 procent hade inte blivit större än 1 000 Mkr. Skulle taket ha satts så lågt som 50 procent, hade det extra skattebortfallet ändå bara blivit drygt 2 000 Mkr. Dessa belopp kan jämföras med inkomsterna från momsen.

Varje procentenhet som denna höjs ger ungefär 2 000 Mkr. Ett marginalskattetak vid 60 procent uppvägs alltså i statens finanser av att momsen höjs med 1/2 procentenhet.

Höga marginalskatter har i den svenska debatten motiverats med att vi ska ta ut skatt efter vars och ens bärkraft och att "marknadskrafterna" genererar oacceptabelt stora inkomstskillnader. I detta sammanhang kan det därför vara värt att nämna att den bild av inkomstfördelningen som inkomstbeskattningen är knuten till, av flera anledningar överdriver de verkliga inkomstskillnaderna i samhället.

Den bild av inkomstfördelningen som kommer fram genom årliga självdeklARATIONER är för det första alltför statisk. Folk är inte en gång för alla inplacerade i inkomstklasser. Rörligheten mellan klasserna är betydande. De som ett år registreras som låginkomsttagare – tom 0-taxerare – kan nästa år dyka upp bland höginkomsttagarna, och omvänt. Detta gör att inkomstfördelningen ter sig väsentligt jämnare i ju längre perspektiv den betraktas.² För det andra är det så att flertalet personer lever tillsammans och delar sina inkomster. Många höginkomsttagare är gifta med låginkomstta-

² Se flera av uppsatserna i Klevmarken och Lybeck [1981].

gare. Detta är också en anledning till att de verkliga inkomstskillnaderna i praktiken är långt mindre än vad som framgår av de enskilda personernas självdeklARATIONER. För det tredje är hushållen med de förhållandevis stora inkomsterna också större. I dessa är det alltså normalt flera personer som skall leva av inkomsten, varför inkomsten per person blir i motsvarande mån mindre.

Skall dessa omständigheter beaktas måste vår nuvarande inkomstbeskattning reformeras på väsentliga punkter:

(1) De skattskyldiga bör ges stor frihet att fördela de skattepliktiga inkomsterna över tiden. (2) Sambeskattnings av markens inkomster bör återinföras, men utformad enligt den skattdelningsprincipen, som innebär att vardera maken taxeras för hälften av den gemensamma inkomsten. (3) Olikheter i hushållets storlek bör beaktas genom att avdrag medges för ett belopp som täcker rimliga utgifter för barns och andra beroende familjemedlemmars nödvändiga konsumtion. (4) Slutligen bör ensamstående skattskyldighet reduceras med hänsyn till att det är dyrare för folk att leva var för sig än tillsammans. Detta kan ske på så sätt att den beskattningsbara inkomsten räknas ned med, säg, 25 procent.

Alternativet till en förändring av inkomstbeskattningen enligt dessa riktlinjer är att göra den i stort sett proportionell. Då blir i varje fall punkterna (1) och (2) ovan mindre viktiga. Inser man detta, så inser man också att det inte nu går att anföra några särskilt starka fördelningspolitiska argument mot en väsentligt mera långtgående — men bara obetydligt dyrare — begränsning av marginalskatterna än vad som föreslagits i utredningen. Skall en starkt progressiv skatteskala användas måste man noga se till att grunden för skattskyldigheten, dvs den beskattningsbara inkomsten, långt bättre än idag ger uttryck för folks verkliga bärkraft.

Om man accepterar en mera proportionell inkomstskatt, blir T-skatten onödigt samtidigt som man får en ny möjlighet att finansiera marginalskattesänkningarna. Detta kan då ske genom att skatteprocenten i de lägsta skatteklasserna höjs något. Eftersom en stor del av inkomstsumman ligger i dessa klasser blir effekten på skatteuttaget snabbt betydande. En höjning av skatteprocenten på inkomstdelarna 6 400—57 600 kr till 37 procent inbringar ca 9 miljarder och är således tillräcklig för att finansiera ett marginalskattetak vid 60 procent. För de individuella skattskyldiga innebär detta *som mest* en ökning med 1920 kr. En särskild poäng med denna finansieringsmetod är att den, till skillnad från arbetsgivaravgifterna, berör också andra inkomsttagare än löntagarna.

Marginalskatteproblemet

Enligt vad jag nyss sagt är det ett rättvisekrav att skatteskalan görs mindre progressiv. Detta har emellertid inte varit ett av de framträdande argumenten i den debatt som föregått den nu aktuella skatteutredningen. Huvudargumenten i debatten har i stället varit att höga marginalskatter är kostsamma för samhällsökonomin samt att de medverkar till en moralupplösning.

Jag är inte övertygad om att det är de höga marginalskatterna som är roten till det onda. Man kan hävda att problemet ligger i inkomstbeskattningens allmänna brister och att de höga marginalskatterna bara gör dessa brister tydligare. Detta har redan exemplifierats vad gäller problemet att låntagande är skattemässigt gynnat samt i samband med påpekandena om den beskattningsbara inkomstens bristande överensstämmelse med skattebetalarnas verkliga bärkraft. Här kan också erinras om att vi vid två tidigare tillfällen haft marginalskatteproblem och att man då fann lösningar som inte krävde att skatteskalan gjordes om.

Första gången var problemet att kapitalinkomster i vissa fall blev orimligt högt beskattade. Eftersom anledningen till detta var att inkomster och förmögenheter sambeskattades, innebar den år 1947 valda lösningen att dessa i fortsättningen skulle beskattas var för sig (men med vissa samordningsregler). Andra gången var problemet att makars inkomster sambeskattades. Detta problem kunde ha lösts inom sambeskattningens ram genom införande av tudelningsprincipen, men 1970 valdes lösningen med särbeskattning av sk A-inkomster.

Ett av de problem som diskuteras i den aktuella debatten är att de höga marginalskatterna försvårar avtalsrörelserna på arbetsmarknaden. Ej heller detta problem försvinner till följd av att skatteskalen görs mindre progressiv. Kärnan i problemet är att löntagarorganisationerna börjat intressera sig för medlemmarnas nettolöner. Skall vi komma ifrån detta måste löntagarorganisationerna förstås att återta det gamla intresset för bruttolönernas utveckling. Lösningen är alltså att de övertygas om att skattepolitiken med förtroende kan överlåtas åt politikerna.

Jag skall inte fortsätta uppräknningen av problem som ansetts bero på de höga marginalskatterna. Den som följer debatten kan ju knappast undgå intrycket att snart sagt alla missförhållanden i samhället har denna grund. Det får räcka att i den fortsatta framställningen se lite närmare på två av de positiva effekter som skatteuppgörelsen väntas få, nämligen en förbättrad skattemoral och ett större arbetsutbud.

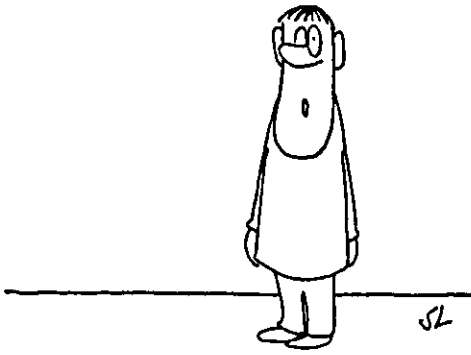
Blir skattemoralen bättre?

Marginalskattesänkningarna bör ha en dämpande effekt på det skattefusket som bedrivs i liten skala och med vinsten av fusket som det avgörande motivet. Detta är positivt. I de fall fusket bedrivs i större skala ställer sig saken annorlunda.

Där är den minskade skattskyldigheten enligt inkomstskatten bara en del av den totala vinsten från fusket. Härutöver finns det vinster i form av uteblivna arbetsgivaravgifter mm samt i form av bibehållna rättigheter till bostadsbidrag mm. Dessa andra vinster ökar genom skatteuppgörelsen, varför det inte är säkert att den totala vinsten av det mera systematiska fusket minskar. Mera skall nu inte sägas om denna sak. Jag anser nämligen att man bör akta sig för att tillskriva vinstmotivet en avgörande betydelse för skattemoralens upplösning. Det är troligt att moralupplösningen i hög grad beror på ett allmänt missnöje med i synnerhet inkomstbeskattningens utformning samt skattemedlens användning. I så fall är det inte främst lägre marginalskatter, utan en rättvis och förnuftig beskattning för respekterade ändamål som ger lösningen på problemet.

Personer med oregelbundna inkomster, makar med sinsemellan olika stora inkomster samt barnfamiljer kan inte undgå att märka att deras skattebetalningsförmåga är övervärderad i dagens system. Småspararna ser att deras kapital brandskattas, samtidigt som låntagarna erbjuds skattemässiga fördelar. Löntagarna kan naturligtvis inte undgå att bli medvetna om att arbetsinkomsterna utgör praktiskt taget hela basen för inkomstskatten samt att de dessutom får bära bördan av arbetsgivaravgifter mm. Som vårt skattesystem ser ut idag har en stor majoritet av befolkningen anledning att känna sig missgynnad.

Missnöjet gäller inte bara den totala skattebördans fördelning. Det riktar sig också mot detaljer i beskattningen som är stötande för det allmänna rättsmedvetandet. Låt mig ge ett exempel. I bondesamhället var det brukligt att folk hjälpte varandra med skörden och andra bestyr. Det var inte tal om att denna hjälpsamhet skulle beskattas. Samma inställning finns fortfarande. Det är en allmän upp-

HURRA! I FALL DET BLIR
NÅGOT ÖVER, VILL SÄGA.

fattning att den som mottar ett mindre belopp som erkänsla för hjälp med barnpassning, fönstermålning, bilreparationer och andra hushållsgöromål inte skall behöva redovisa detta som skattepliktig inkomst. Med visst fog tycker folk att de i sammanhanget använder pengar som redan är beskattade. Skall mottagaren beskattas, så är det rimligt att givaren (mot uppvisande av kvitto) får dra av beloppet i sin inkomstdeklaration. Men så får inte ske. Andra exempel på att skattelagstiftningen inte är anpassad till folks föreställningar om vad som är rätt och riktigt är ej svårt att finna.

Varför har löntagarorganisationerna gått över till att intressera sig för netto-lönernas utveckling? När SACO för ett tio-tal år sedan drev denna linje blev de utsatta för hård kritik. Denna gick i kort-het ut på att SACO-medlemmarna var osolidariska och att de inte rätt förstod att uppskatta nyttan av den offentliga verksamheten. Nu sitter också TCO- och LO-medlemmarna i samma båt. Kanske är detta inte så konstigt. Förr användes skattemedlen huvudsakligen till allmännyttig verksamhet som alla, om än i varierande grad, hade fördel av.

Numera har bidrag i olika former till enskilda hushåll, sammanslutningar och företag fått en mera framskjuten plats i de offentliga utgifterna. Förmånstagarna är identifierbara och de aktiva löntagarna kan tämligen enkelt konstatera att de själva är underrepresenterade bland de lyckligt lottade. Framgångsrika företagare kan göra samma observation. Att de reagerar genom att dra ner på arbetstakten eller genom olika former av fusk är inte försvarligt, men det är begripligt. Vill man stävja detta får man se till att skattemedlens användning i högre grad upplevs som nyttig för alla. Detta torde kunna ske utan att den offentliga sektorn totalt sett behöver minska.

Blir arbetsutbudet större?

För majoriteten löntagare innebär uppgörelsen att de vid oförändrade arbetsinsatser får en lägre nettoinkomst samtidigt som lönen efter skatt för extra ansträngningar blir större. Enligt den gamla arbetsmarknadsteorin bör detta leda till större arbetsutbud. Enligt samma teori bör de högvälönande (utan underskottsavdrag) samtidigt dra ner arbetsutbudet. De får ju genom uppgörelsen en större nettoinkomst parad med en i stort sett oförändrad lön efter skatt för extra ansträngningar.

Dessa slutsatser kan behöva modifieras något med hänsyn till att alternativet till förvärvsarbete för många inte är fritid utan arbete i det egna hushållet med fönstermålning och liknande. Fler-talet av oss tycker nog att det finns roligare saker att göra. Genom skatteomläggningen får de högvälönade råd att visa detta genom att de i större utsträckning köper ifrågavarande tjänster och använder den tid de får över till bla produktiv verksamhet i de yrken för vilka de är utbildade. För resten av löntagarna är bilden mindre klar. Å ena sidan kostar det dem förhållandevis mera efter uppgörelsen att arbeta i det egna hushållet.

Å andra sidan får de nu sämre råd att köpa hantverkares, dagmammors och andras tjänster. Vad som överväger återstår att se.

Vad jag här sagt gäller de heltidsarbetande. För de deltidsarbetandes vidkommande bör skatteomläggningen mera genomgående resultera i ett större arbetsutbud.

Om statsmakten vill försäkra sig om en ökning av arbetsutbudet på den öppna arbetsmarknaden, så synes en lämplig åtgärd vara att ge folk bättre råd att köpa tjänster för hushållsarbetet. Om utgifterna för barnpassning, husreparationer, lagningar av hushållsmaskiner osv vore avdragsgilla, behövde ingen lockas från sitt ordinarie arbete av omtanke om den egna ekonomin. Det vore inte bara produktivetsbefrämjande, utan också stärkande för skattemoralen, varför det kan förmodas att en dylik eftergift för vanligt folks uppfattning om vad som är rätt och riktigt betalar sig själv.

Avslutning

Ledmotivet i denna genomgång av mittenpartiernas och socialdemokraternas förslag till lösning på marginalskatteproblemet har varit att man inte kan se detta problem som enbart en fråga om skatteskalans utseende. Att de höga marginalskatteerna i dag upplevs som orättvisa, kostsamma och moralupplösande är främst en följd av att inkomstbeskattningen på en rad punkter fått en olycklig utformning. Om bristerna i definitionen på den beskattningsbara inkomsten mm rättas till är jag övertygad om att marginalskatteernas höjd blir väsentligt mindre betydelsefull. Därmed är förstås inte sagt att marginalskatteernas höjd då skulle bli helt utan intresse. Måttlöshet är aldrig passande.

Min huvudpoäng är alltså att det diskuterade förslaget till stor del missar målet och att marginalskatteproblemet lever vidare, om än i något mindre vildsint skepnad. Härutöver har jag gjort vissa invändningar mot detaljer i förslaget. Dessa kan sammanfattas i tre punkter:

- marginalsattesänkningarna går inte tillräckligt långt
- de kompenserande skattesänkningarna på den del av inkomsterna som ligger mellan 45 000 och 64 000 kr är onödigt dyra och ett osmidigt sätt att ge vissa grupper en skattelindring
- T-skatten inbjuder till skattefuskar och är genom sin asymmetri förenad med biverkningar som kan visa sig allvarliga.

När detta är sagt vill jag också säga att jag vill se förslaget genomfört. Trots dess brister leder det oss i rätt riktning. Det får duga som en *uppehållande åtgärd* medan vi söker en mera definitiv lösning på marginalskatteproblemet. Men vi måste samtidigt vara medvetna om att vi genom förslaget sätter oss på en krutdurk. Om löntagarna anser sig berättigade att få kompenserande löneökningar är det bäddat för konflikter och inflation. Förslaget utgör sannerligen ingen stabil grund att stå på för hela 80-talet.

Referenser

- Budgetdepartementet, *Reformerad beskattning*, Ds B 1981: 16.
- Klevmarken, A. och Lybeck, J. A., red, [1981], *The Statics and Dynamics of Income*, London.
- Riksskatteverket, [1980], *Skatte- och taxeringsförfattningarna 1980*, Stockholm.
- Statistiska centralbyrån [1978], *Inkomstfördelningsundersökningen*, Statistiska meddelanden N 1981: 8. 1-3.
- Svenska arbetsgivareföreningen, [1981], *Fakta om Sveriges skatter*, Stockholm.